

Псьота Т. В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ОСОБИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ДОГОВІРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ 1919–1923 РР.

Стаття присвячена комплексному аналізу історичних і правових передумов становлення міжнародно-правового статусу особи в контексті повоєнних мирних договорів 1919–1923 рр. Автор доводить, що укладені після Першої світової війни мирні договори стали першим кроком до формування сучасного міжнародно-правового становища особи, яке згодом набуло розвитку в універсальній і регіональних системах захисту прав людини, а також визначили нові підходи до взаємозв'язку між державним суверенітетом і міжнародними зобов'язаннями щодо забезпечення основних прав людини.

На основі аналізу Версальського, Сен-Жерменського, Нейїського, Тріанонського, Севрського та Лозаннського мирних договорів розкрито закріплення у договірних положеннях фундаментальних принципів, що визначили подальший розвиток міжнародно-правового становища особи. Особливу увагу приділено статтям Версальської угоди, які регулювали репатріацію військовополонених, захист цивільного населення, підтримання у належному стані військових поховань та покарання осіб, винних у порушенні законів і звичаїв війни. Доведено, що саме ці норми продовжили процес формування стандартів міжнародно-правового захисту індивіда, у тому числі концепції індивідуальної кримінальної відповідальності.

Висвітлено роль структурних елементів Ліги Націй та створених нею інституцій у становленні механізмів міжнародного контролю за дотриманням прав людини. У статті зазначено, що саме в межах Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин відбулося закладення підвалин міжнародного захисту людської гідності як універсальної цінності.

У підсумку автор констатує, що повоєнні договори 1919–1923 рр. започаткували новий етап розвитку міжнародного права, у межах якого особа набула рис суб'єкта міжнародного захисту. Цей процес став основою для подальшого формування універсальних стандартів прав людини та міжнародної кримінальної юрисдикції. Перспективи подальших досліджень пов'язуються з порівняльним аналізом впливу вказаних договорів на сучасну систему міжнародного права та оцінкою їхнього внеску у становлення концепції міжнародно-правового статусу особи.

Ключові слова: Версальсько-Вашингтонська система, індивідуальна відповідальність, Ліга Націй, міжнародно-правовий статус особи, мирні договори 1919–1923 рр., права людини, захист національних меншин.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння історичних передумов становлення міжнародно-правового статусу особи, що має безпосереднє значення для розвитку сучасних правових інститутів. Крім цього, постає нагальна потреба переосмислення досвіду минулого з огляду на сучасні виклики міжнародного права, пов'язані зі збройними конфліктами, обмеженнями та порушенням прав людини.

Мирні договори 1919–1923 рр. продовжили процес поступового переходу від суто державоцентричного підходу до визнання особи як суб'єкта, наділеного певними правами і свободами, гарантіями безпеки тощо. Аналіз угод, які завершили Першу світову війну (1914–1918 рр.),

дозволяє виявити витоки сучасних принципів захисту прав людини та визначити їхній вплив на подальший розвиток міжнародно-правової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні аспекти становлення та розвитку концепції прав людини широко висвітлювалися українськими та зарубіжними вченими – О. В. Буткевич, П. М. Рабіновичем, Ю. Я. Баскіним та Д. І. Фельдманом, О. О. Мережком, О. А. Гавриленком, Т. Л. Сироїд, Р. Портман, А. Петерс, М. Шоу, М. Д. Евансом та іншими.

Проблематика закріплення основних елементів міжнародно-правового становища індивіда, прав і свобод, обов'язків, відповідальності, а також гарантій безпеки особи тощо саме про-

тягом повоєнного часу початку XX століття знайшла відображення в працях таких науковців, як А. В. Б. Сімпсон, С. М. Бейліет та К. М. Ларсен.

Окрему групу досліджень складають праці щодо закріплення прав національних меншин і біженців (доробки Н. Г. Яцишин, Є. Самойленка та С. Дегтягова, Н. Бенгель, Ц. Фінк та інших).

Прогаляни сучасних досліджень полягають у недостатності системного підходу до вивчення прав і свобод індивіда як складової міжнародно-правового становища особи у взаємодії з іншими елементами даного явища, обов'язками, відповідальністю, гарантіями безпеки та захисту тощо. Крім цього, необхідним є доповнення наявних результатів праць всебічним аналізом розвитку та формування міжнародно-правового статусу індивіда як результату прийняття сукупності мирних повоєнних договорів 1919–1923 рр.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз міжнародно-правових аспектів становища особи у контексті повоєнних мирних угод 1919–1923 рр. – передусім Версальської, а також Сен-Жерменської, Нейїської, Тріанонської, Севрської та Лозаннської, характеристика положень зазначених договорів з позиції їхнього впливу на розвиток прав і свобод, обов'язків, відповідальності, правових гарантій безпеки і захисту особи згідно з міжнародним правом, виявлення тенденцій, які зумовили подальше становлення міжнародно-правового становища індивіда.

Виклад основного матеріалу. Період після Першої світової війни (1914–1918 рр.) став одним із ключових етапів розвитку міжнародного права та формування його гуманітарного виміру. Мирні договори 1919–1923 рр. започаткували нову систему міжнародних відносин, відому як Версальсько-Вашингтонська. Саме в рамках цієї системи було закладено основи сучасного розуміння ролі й статусу індивіда у міжнародно-правових відносинах. З'явилися розширені договірні гарантії прав національних меншин, започатковано інституційні механізми міжнародного захисту біженців, а також розвинуто ідею гуманізації післявоєнного врегулювання.

Союзні та асоційовані з ними держави на чолі з Францією, Великою Британією та США з одного боку, уклали п'ять мирних договорів на Паризькій мирній конференції 1919 та 1920 років з кожною з центральних держав-учасниць конфлікту з іншого боку. Серед них були Версальський мирний договір 1919 р. з Німеччиною, Сен-Жерменський мирний договір 1919 р. з Австрією, Нейїський мирний договір 1919 р. з Болгарією, Тріанонський мирний

договір 1920 р. з Угорщиною та Севрський мирний договір з Османською імперією 1920 р. (так звані Паризькі мирні договори). Останній, однак, так і не був ратифікований. Лозаннський договір 1923 р. формально поклав край конфлікту між новоствореною Турецькою республікою та союзними державами після Першої світової війни, замінивши невдалий Севрський договір.

Так, частиною Версальської мирної угоди 1919 р. став Статут Ліги Націй, яким було передбачено створення нової міжнародної організації, метою якої стало недопущення збройних конфліктів між державами, обмеження застосування насильства в міжнародному житті [1, с. 53–54]. Зокрема, члени Ліги Націй зобов'язувалися забезпечувати та підтримувати справедливі та гуманні умови праці для чоловіків, жінок та дітей як у своїх країнах, так і в усіх країнах, на які поширюються їхні торговельні та промислові відносини, забезпечувати справедливе ставлення до корінних жителів територій, що знаходяться під їхнім контролем. Також держави-члени зобов'язувалися доручити Лізі Націй загальний нагляд за виконанням угод щодо торгівлі опіумом та іншими небезпечними наркотиками, зброєю та боєприпасами, запобігати торгівлі жінками та дітьми. Крім цього, Статутом було закріплено прагнення членів Ліги Націй стосовно забезпечення і підтримки свободи зв'язку та транзиту, профілактики та боротьби з хворобами [2; 3, с. 400].

Додатково частина XIII Статуту Ліги Націй передбачала створення Міжнародної організації праці, аби на світовому рівні покращити умови праці індивідів шляхом регулювання робочого часу, включаючи встановлення максимальної тривалості робочого дня та тижня, запобігання безробіттю, забезпечення належної прожиткової заробітної плати, захисту працівників від захворювань та травм, що виникають у зв'язку з роботою, захисту дітей, молоді та жінок, людей похилого віку, захисту інтересів працівників, які працюють у країнах, що не визнають принципу свободи об'єднань, організації професійно-технічної освіти тощо [2].

Статутом також створювалися інші агенства і комісії, метою яких, серед іншого, був прямий чи опосередкований захист міжнародно-правового становища індивіда – Комісія з роззброєння, Організація охорони здоров'я, Постійний центральний опіумний комітет, Комісія у справах біженців, Комісія з питань рабства та інші [4, с. 243–251].

Слід додати, що структурною складовою Ліги Націй, Управлінням Верховного комісара у справах біженців, з 1922 року видавалися так звані паспорти Нансена (паспорти осіб без громадян-

ства) як міжнародно визнані проїзні документи біженців, що покращувало правове становище даної категорії осіб. Ці документи стали відомі під таким ім'ям завдяки норвезькому державному діячу та полярному досліднику Фрітьофу Нансену, який займався їхньою розробкою [5, с. 219–222].

Отже, створення зазначених вище міжнародних організацій було покликано покращити становище осіб згідно з міжнародним правом, зокрема, закріпити права та свободи індивіда у системі трудових відносин, сприяти всебічному захисту представників національних меншин, забезпечувати гарантії безпеки та захисту людини, у тому числі шляхом запобігання виникненню міжнародних конфліктів [6, с. 121]. На практиці діяльність Ліги Націй не була успішною через політичні амбіції та неготовність до рішучих дій її учасників.

Слід зазначити, що Версальська, Сен-Жерменська, Нейїська, Тріанонська і Севрська мирні угоди мають однакову структуру та містять багато ідентичних або подібних одне до одного положень. Наразі вбачається за потрібне сконцентруватися на характеристиці міжнародно-правового становища особи згідно з Версальською мирною угодою 1919 р.

Частини II–IV Версальського мирного договору стосувалися територіальних змін та їхніх політичних наслідків. Зокрема, на Німеччину були покладені політичні зобов'язання щодо проведення плебісцитів та захисту меншин [7].

Репатріація військовополонених та інтернованих цивільних осіб, а також утримання військових поховань регулювалися Частиною VI Версальської мирної угоди 1919 р. Так, репатріація німецьких військовополонених та інтернованих цивільних осіб, відповідно до статті 215 угоди, мала здійснюватися Комісією з представників союзних та асоційованих держав з одного боку та німецького уряду з іншого боку. Для кожної з союзних та асоційованих держав деталі здійснення репатріації військовополонених визначала Підкомісія, що складалася виключно з представників зацікавленої держави та делегатів німецького уряду. Із моменту передачі до рук німецької влади військовополонені та інтерновані цивільні особи негайно повинні були бути повернуті додому зазначеною владою; усі витрати на репатріацію з моменту початку ніс німецький уряд.

Положеннями статей 218 та 219 регулювалися питання покараних за певні правопорушення індивідів. Військовополонені та інтерновані цивільні особи, які очікували на рішення або вже відбували покарання за дисциплінарні правопорушення,

підлягали репатріації незалежно від завершення терміну такого покарання або перебігу судового розгляду, що тривав проти них (окрім осіб, покараних за правопорушення, скоєні після 1 травня 1919 року). До репатріації всі особи мали підпорядковуватися чинним правилам, зокрема щодо роботи та дисципліни. При цьому, військовополонені та інтерновані цивільні особи, які очікували на рішення або відбували покарання за правопорушення, відмінні від дисциплінарних, не звільнялися від відповідальності за них.

Згідно зі статтею 220 Версальської мирної угоди, військовополонені або інші німецькі громадяни, які не бажали репатріюватися, могли бути виключені з такого процесу; тим не менш, союзні та асоційовані уряди залишали за собою право або репатріювати даних осіб, вивезти їх до нейтральної країни, або дозволити їм проживати на своїй території. Німецький уряд зобов'язувався не порушувати жодних виняткових справ проти даних осіб або їхніх сімей, а також не вживати жодних репресивних заходів проти них.

Своєю чергою, союзні та асоційовані уряди залишали за собою право обумовлювати репатріацію німецьких військовополонених або німецьких громадян, що перебувають у них, негайним повідомленням та звільненням німецьким урядом будь-яких військовополонених, які є громадянами союзних та асоційованих держав і могли перебувати в Німеччині на той час (стаття 221).

Окрім наведеного, Німеччина зобов'язувалася карати будь-яких німецьких посадовців або приватних осіб, які приховували присутність громадян будь-якої із союзних та асоційованих держав або не розкривали присутність таких осіб після того, як їм про це стало відомо (стаття 222).

Положеннями статті 223 закріплювалося, що предмети, гроші, цінні папери та документи, що належали громадянам союзних та асоційованих держав і які зберігалися німецькою владою, мали бути повернені власникам [7].

Таким чином, положення Версальської мирної угоди 1919 р. засвідчують істотний розвиток міжнародно-правового статусу особи у післявоєнний період. Питання, що безпосередньо стосуються долі окремих осіб, військовополонених та інтернованих цивільних, були врегульовані як предмет міжнародно-правового захисту індивіда. Механізми репатріації, передбачені Версальською угодою, заклали основи формування міжнародно-правових стандартів поведінки з особами, які перебувають під владою іноземної держави, і стали наступним кроком у становленні міжна-

родно-правового захисту прав людини в умовах післявоєнного врегулювання.

Окрема увага у Версальській мирній угоді 1919 р. приділялася утриманню поховань військових та цивільних, які загинули внаслідок воєнних дій (статті 225–226). Із метою ідентифікації, реєстрації, догляду або встановлення відповідних меморіалів над згаданими могилами створювалася спеціальна Комісія; союзні та асоційовані уряди, влада Німеччини погоджувалися уможливити виконання запитів про перевезення тіл солдатів і моряків до їхньої країни походження. Могили військовополонених та інтернованих цивільних осіб, які були громадянами різних воюючих держав і померли в полоні, також мали утримуватися належним чином [7].

Версальська мирна угода 1919 р. також містила положення про покарання індивідів (статті 227–230), що передбачали екстрадицію німецького імператора Вільгельма II та осіб, обвинувачених у скоєнні дій, що порушують закони та звичаї війни (воєнні злочини). Німецький уряд мав надати всі документи та іншу інформацію, що необхідні для ефективного судового переслідування. Стаття 227 передбачала створення спеціального трибуналу для судового розгляду справи проти колишнього глави німецької держави, обвинуваченого «у найтяжчому злочині проти міжнародної моралі та святості договорів». Трибунал мав складатися з п'яти суддів від США, Великої Британії, Франції, Італії та Японії.

Німецький уряд мав передати союзним та асоційованим державам усіх осіб, обвинувачених у скоєнні дій, що порушують закони та звичаї війни, які були вказані або за іменем, або за званням, посадою чи службою, яку вони обіймали під керівництвом німецької влади (стаття 228). Особи, винні у злочинних діях проти громадян однієї із союзних та асоційованих держав, мали бути притягнені до військових трибуналів. При цьому, визнавалося право обвинуваченого признати свого захисника (стаття 229).

Крім цього, частина XII Версальського мирного договору (статті 321–386) лібералізувала німецьку інфраструктуру для транзиту найзручнішими маршрутами будь-яким видом транспорту. Транзитні мита, надмірні затримки чи обмеження були заборонені. Річки Ельба, Одер, Німан та Дунай були оголошені міжнародними, унаслідок чого громадяни, майно та прапори всіх держав повинні були розглядатися на засадах рівності та недискримінації. Міжнародні комісії стали відповідальними за адміністрування пов'язаних питань. Кільський канал та його притоки ставали вільними та відкри-

тими для торгових та військових суден усіх країн, що перебували в мирі з Німеччиною [7].

Отже, регулювання питань, пов'язаних із гідним утриманням військових і цивільних поховань, засвідчує гуманізацію міжнародного права – визнання моральної та правової цінності кожної людини навіть після її смерті. Зобов'язання держав забезпечувати належне ставлення до могил загиблих, здійснювати ідентифікацію та репатріацію тіл втілювало елементи міжнародного захисту людської гідності, що стало основоположним принципом міжнародного гуманітарного права.

Водночас положення про індивідуальну кримінальну відповідальність продовжили формувати вимір міжнародно-правового статусу особи як суб'єкта, який може бути притягнутий до відповідальності за порушення міжнародного права. Це стало правовим і концептуальним підґрунтям для формування подальшої міжнародної кримінальної юрисдикції – від Нюрнберзького трибуналу до Міжнародного кримінального суду.

Як було зазначено раніше, мирні угоди, укладені на врегулювання повоєнних питань у 1919–1923 рр., збігалися у багатьох положеннях, але різнилися складом підписантів. Сен-Жерменська, Нейїська, Тріанонська, Севрська та Лозаннська мирні угоди спиралися на такі спільні принципи, як покарання агресорів, територіальний перерозподіл, репарації, обмеження озброєнь, визнання нових держав і кордонів, гарантування миру, що є важливими передумовами належного функціонування міжнародно-правового статусу особи. Статут Ліги Націй був включений в усі договори, встановлюючи міжнародні рамки мирного співіснування.

Загалом, хоча всі договори дотримувалися загальних положень, встановлених Версальською угодою, включаючи роззброєння та територіальний перерозподіл, вони відображали конкретні геополітичні реалії та відносну силу переможених країн, що брали участь у Першій світовій війні.

Зокрема, Сен-Жерменський, Тріанонський і Нейїський мирні договори, укладені з державами, у яких переважало християнське населення, містили подібні положення щодо забезпечення прав меншин. У них закріплювалися гарантії захисту життя, свободи та рівності всіх громадян перед законом незалежно від їхнього етнічного походження, національності, мови, раси чи релігійної належності. Договори передбачали право кожної особи вільно сповідувати свою релігію та висловлювати переконання, якщо це не суперечить громадському порядку чи моральним засадам суспільства, а також

гарантували рівні громадянські та політичні права незалежно від конфесії індивіда [8, с. 95–103].

Використання мов меншин не обмежувалося в приватному житті, друкованих виданнях, релігійній чи торговельній діяльності, судовій практиці та на публічних зібраннях. Етнічні, релігійні та мовні спільноти отримали право створювати й утримувати власним коштом благодійні, релігійні, культурні та освітні установи. У місцевостях компактного проживання меншин забезпечувалася можливість навчання рідною мовою в початкових школах, із обов'язковим викладанням державної мови, при цьому фінансування таких шкіл здійснювалося з державного, муніципального або спеціальних фондів на освітні, релігійні та благодійні потреби [9; 10; 11].

Представники меншин автоматично набували громадянства відповідної держави, якщо вони проживали на її території на момент набрання чинності мирним договором і не мали іншого громадянства, або якщо народилися на її території від батьків, яким також не було надано іншого громадянства [8, с. 95–103; 9; 10; 11].

Своєю чергою, Лозаннський мирний договір 1923 р. був укладений під час Лозаннської конференції 1922–1923 років та замінив Севрський договір, який не ввійшов у силу.

Лозаннським договором (розд. III, статті 37–45) також було передбачено міжнародні гарантії для немусульманських меншин Туреччини, що забезпечували свободу релігії, рівність перед законом та культурну автономію. У даному договорі збереглися основні міжнародно-правові стандарти прав людини, концепції рівності, свободи совісті та мовної автономії.

Лозаннський мирний договір 1923 р. став одним із останніх у міжвоєнній Європі, який утвердив ідею міжнародно-правового статусу особи, визнання її суб'єктом міжнародного захисту [12, с. 102–120].

Необхідно наголосити, що системою повоєнних договорів 1919–1923 рр. було запроваджено

низку угод про захист прав меншин, зокрема з Польщею, яка вимагала від новоутворених держав Центральної та Східної Європи захищати права своїх національних меншин. Ці договори гарантували громадянські, політичні та культурні права, включаючи свободу віросповідання та мови, та встановлювали механізми захисту меншин через Лігу Націй, яка могла приймати звернення та контролювати дотримання прав і свобод представників меншин [13, с. 266–270].

Висновки. Унаслідок повоєнного договірного врегулювання 1919–1923 рр. у міжнародному праві відбувся якісний зсув у розумінні ролі особи як елемента міжнародного правопорядку. Версальський, Сен-Жерменський, Тріанонський, Нейїський та Лозаннський мирні договори започаткували систему міжнародного захисту прав людини, що виходила за межі виключної компетенції держав. Було закріплено міжнародно-правові гарантії рівності, свободи совісті, мови, освіти та громадянства, а також створено механізм контролю за їхнім дотриманням під егідою Ліги Націй. Таким чином, особа набула ознак суб'єкта міжнародного захисту. Хоча створена система мала політичні та інституційні недоліки, вона стала підґрунтям для подальшого розвитку універсальних стандартів прав людини. Саме в цей період було сформовано ідею взаємозв'язку між державним суверенітетом і міжнародними зобов'язаннями у сфері прав людини.

Отже, повоєнні мирні договори 1919–1923 рр. стали першим кроком до формування сучасного міжнародно-правового становища особи, яке згодом набуло розвитку в універсальній і регіональних системах захисту прав людини. Перспективи подальших досліджень пов'язані з порівняльним аналізом впливу досліджених договорів на сучасне міжнародне право, характеристикою механізмів міжнародного контролю за виконанням правових гарантій, а також оцінкою їхнього внеску у формування концепцій індивідуальної відповідальності та міжнародно-правового статусу особи в контексті сучасних систем захисту прав людини.

Список літератури:

1. Гавриленко О. А. Становлення та розвиток міжнародних організацій у контексті міжнародних відносин XIX – першої половини XX ст. *Міжнародні організації та міжнародне право XXI століття: етапи становлення, сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 лют. 2016 р. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. С. 53–57.
2. The Covenant of the League of Nations. 28 June 1919. *The United Nations Office at Geneva*. URL: <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/covenant> (last accessed: 06.10.2025).
3. Bailliet C. M., Larsen K. M. *Promoting Peace Through International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 447 p.
4. Brierly J. L., Reynolds P. A. *The League of Nations. The New Cambridge Modern History* / ed. C. L. Mowat. Cambridge: Cambridge University Press, 1968. Pp. 242–268. DOI: <https://doi.org/10.1017/CHOL9780521045513.010>

5. Bengel K. Understanding the Nansen Passport: A System of Manipulation. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, 2022. Vol. 29. Iss. 1. Article 6. Pp. 216–232.
6. Simpson A. W. B. Human Rights and the End of Empire Britain and the Genesis of the European Convention. Oxford: Oxford University Press, 2004. 1161 p.
7. The Versailles Treaty. 28 June 1919. *The Avalon Project*. URL: https://avalon.law.yale.edu/subject_menus/versailles_menu.asp (last accessed: 06.10.2025).
8. Degtyarev S., Samoilenko, Ye. League of Nations and protection of national minorities in Eastern European states (1919–1946). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk*, 2019. Issue 12. Pp. 94–107. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058x.12.177549>
9. Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Austria; Protocol, Declaration and Special Declaration. 10 September 1919. *Australian Treaty Series*. URL: <https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/other/dfat/treaties/1920/3.html> (last accessed: 06.10.2025).
10. Agreements relating to the Obligations [of Hungary] resulting from the Treaty of Trianon of 4 June 1920; Letters and Declaration. 4 June 1920. *Australian Treaty Series*. URL: <https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/other/dfat/treaties/1931/9.html> (last accessed: 06.10.2025).
11. Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Bulgaria, and Protocol. 27 November 1919. *Australian Treaty Series*. URL: <https://www.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/other/dfat/treaties/ATS/1920/4.html> (last accessed: 06.10.2025).
12. Kieser H.-L. When Democracy Died: The Middle East's Enduring Peace of Lausanne. Cambridge: Cambridge University Press, 2023. 328 p.
13. Яцишин Н. Г. Міжнародно-правові акти – правова основа захисту національних меншин у міжвоєнний період. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*, 2014. № 2 (65). С. 262–271.

Psota T. V. INTERNATIONAL LEGAL STATUS OF AN INDIVIDUAL IN THE CONTEXT OF THE POST-WAR TREATY SETTLEMENT (1919–1923)

The article is devoted to a comprehensive analysis of the historical and legal prerequisites for the formation of the international legal status of an individual in the context of the post-war peace treaties of 1919–1923. The author argues that the peace treaties concluded after the First World War became the first step toward shaping the modern international legal position of an individual which later developed within universal and regional human rights protection systems. The discussed peace treaties also defined new approaches to the relationship between state sovereignty and international obligations concerning the protection of fundamental human rights.

Based on the analysis of the Versailles, Saint-Germain, Neuilly, Trianon, Sèvres, and Lausanne peace treaties, the article reveals the consolidation of the fundamental principles that determined the further development of the international legal position of an individual. Particular attention is paid to the articles of the Versailles Treaty that regulated repatriation of prisoners of war, protection of civilians, maintenance of military graves, and punishment of those responsible for violations of the laws and customs of war. It is demonstrated that the mentioned provisions continued the process of establishing standards for the international legal protection of individuals, including the concept of individual criminal responsibility.

The article highlights the role of the structural elements of the League of Nations and its institutions in shaping mechanisms of international control over the observance of human rights. It is emphasized that the foundations of the international protection of human dignity as a universal value were laid within the framework of the Versailles–Washington system of international relations.

In conclusion, the author states that post-war treaties of 1919–1923 marked a new stage in the development of international law, within which an individual acquired the features of a subject of international protection. This process became the foundation for the further formation of universal human rights standards and international criminal jurisdiction. Prospects for further research are linked to a comparative analysis of the influence of these treaties on the modern international legal system and the assessment of their contribution to the development of the international legal status of an individual.

Key words: *Versailles-Washington system, individual responsibility, League of Nations, international legal status of an individual, peace treaties of 1919–1923, human rights, protection of national minorities.*

Дата надходження статті: 29.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025